
Accountantsverslag 2015

*Accountantsverslag 2015 voor
provincie Flevoland*

18 april 2016

Aan de Provinciale Staten van de
provincie Flevoland
Postbus 55
8200 AB LELYSTAD

18 april 2016

Referentie: JLS/e0377872/JvT/ed

Betreft: accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2015

Geachte leden,

Met genoegen presenteren wij u ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2015 van provincie Flevoland. Onze controle is uitgevoerd conform onze opdrachtbevestiging van 21 september 2015. Dit verslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening 2015 van provincie Flevoland.

Ons accountantsverslag bestaat uit drie delen. In deel 1 hebben wij een overzicht opgenomen van onze kernboodschappen. In deel 2 worden de belangrijkste waarnemingen besproken die zijn voortgekomen uit onze controle. In deel 3 gaan wij in op onze bevindingen ten aanzien van de interne beheersing binnen de provincie. De ontwikkelingen die naar onze mening in de nabije toekomst voor provincie Flevoland relevant kunnen worden hebben wij vanaf 2015 opgenomen in onze Sectortopics App.

Graag willen wij de inhoud van dit verslag bespreken tijdens de vergadering van de commissie bestuur op 11 mei 2016. Mocht u in de tussentijd vragen hebben dan kunt u uiteraard contact met ons opnemen. Wij willen graag van deze gelegenheid gebruikmaken om u en uw medewerkers te bedanken voor de plezierige medewerking die we ervaren hebben tijdens onze werkzaamheden.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. J.L. Sebel RA
partner

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Managementsamenvatting

1. Onze kernboodschappen

2. Belangrijkste controlebevindingen

- 2.1. Een goedkeurende controleverklaring op getrouwheid en rechtmatigheid
- 2.2. De door Gedeputeerde Staten gemaakte schattingen bij het opstellen van de jaarrekening zijn aan te merken als evenwichtig
- 2.3. Uw begroting 2016 is overzichtelijk
- 2.4. De RVO-verplichtingen zijn verwerkt conform de uitspraak uit 2014 van de commissie
- 2.5. De waardering van verstrekte leningen blijft een aandachtspunt
- 2.6. De reserve personele frictiekosten (deel reorganisatie) is in 2015 vrijgevallen
- 2.7. De investeringen in het project Flevokust zijn juist verwerkt
- 2.8. De rente-vordering BDU is in 2015 afgeboekt
- 2.9. Jeugdzorgtaken zijn met ingang van 2015 overgedragen en in 2015 afgerekend
- 2.10. In de jaarrekening wordt inzicht gegeven in het programma Nieuwe Natuur
- 2.11. WNT is adequaat toegelicht in de jaarrekening
- 2.12. Wijzigingen in wet- en regelgeving vindt u in onze "Sector Topics App".

3. Uw interne beheersing is van een adequaat niveau

- 3.1. De geïdentificeerde controlerisico's zijn ongewijzigd
- 3.2. De belangrijkste onderwerpen uit de managementrapportage interim bevindingen samengevat
- 3.3. Wij kunnen steunen op uw IT-beheersing
- 3.4. Er zijn geen bevindingen ten aanzien van fraude, fouten en niet-naleving van wet- en regelgeving

1. Onze kernboodschappen

1. Wij hebben onze controle afgerond en hebben een *goedkeurende controleverklaring verstrekt* op de aspecten *rechtmatigheid en getrouwheid*.
2. De *interne beheersing* is van een *blijvend goed niveau*. De organisatie werkt proactief aan een continue verbetering van de interne beheersing. Wij hebben tevens vastgesteld dat de interne controlewerkzaamheden dit jaar blijvend van een goed niveau zijn. In 2015 zijn de eerste stappen gezet met het gebruik van data-analyses bij de uitvoering van de interne controles.
3. De *verstrekte leningen* uit voorgaande jaren maken een belangrijk deel uit van uw balans. In 2014 zijn diverse nieuwe leningen verstrekt. Ook in 2015 zijn een aantal nieuwe leningen verstrekt. Ultimo 2015 heeft de provincie een analyse uitgevoerd op de mogelijke oninbaarheid van deze leningen. Op basis hiervan is ultimo 2015 geen voorziening getroffen. Op dit moment zijn er geen signalen dat een aanvullende voorziening noodzakelijk is. De eventuele oninbaarheid van leningen hebben wij als blijvend aandachtspunt besproken met het college van Gedeputeerde Staten. De provincie heeft voor eventuele risico's afdoende reserves gevormd. De risico's worden voldoende toegelicht in de jaarrekening 2015.
4. In het verleden is een reserve gevormd om toekomstige tekorten uit hoofde van de reorganisatie te kunnen dekken. Voorgaand jaar hebben wij aangegeven dat de reserve te ruim leek. In 2015 is de reserve personele frictie grotendeels vrijgefallen. Dit betreft het deel dat gereserveerd was voor de reorganisatie. Wij hebben vastgesteld dat deze vrijval conform het statenvoorstel is verwerkt.
5. Ten tijde van onze controle is gebleken dat de *APPA-voorziening* onjuist was gewaardeerd. Gebleken is dat de door u ontvangen actuariële berekening onvoldoende rekening hield met een actueel rentepercentage. Dit heeft geleid tot een verhoging van de voorziening van €0,3 miljoen. Dit bedrag is verwerkt in de definitieve jaarrekening. Omdat deze post jaarlijks aanleiding is tot nadere opmerkingen, bevelen wij u aan hier voortaan extra aandacht aan te besteden.
6. Eind 2014 heeft u ingestemd met het programma *Nieuwe Natuur*. In 2015 hebben de eerste grondtransacties (één grondverkoop en één grondaankoop) plaatsgevonden. Wij hebben vastgesteld dat deze transacties juist zijn verwerkt in de jaarrekening 2015. De gerealiseerde boekwinst op de grondverkoop is ten gunste van de reserve Nieuwe Natuur gebracht.
7. De provincie heeft besloten alle kosten inzake *project Flevokust* te activeren en bij ingebruikname de onrendabele top af te waarderen. Dit past binnen de verslaggevingsrichtlijnen. In 2015 is tevens een subsidie ontvangen voor dit project. Deze subsidie is in mindering gebracht op de geactiveerde kosten, waardoor de boekwaarde ultimo 2015 nihil is. Het niet bestede deel van deze subsidie is als vooruit ontvangen bedrag verwerkt in de jaarrekening. Wij kunnen ons vinden in deze verwerkingswijze.
8. Vorig jaar was in de jaarrekening een *vordering* van €2,8 miljoen verantwoord *inzake de opgebouwde rente bij de gemeenten in het kader van de regeling BDU*. Deze vordering stond al een geruime tijd open. Voorgaand jaar hebben wij geadviseerd deze post spoedig af te wikkelen. Na uitvoerig onderzoek is gebleken dat de vordering geen juridische grondslag heeft en dat deze opgebouwde rente niet zonder meer terug gevorderd of verrekend kan worden. Op basis hiervan is door het college besloten de vordering af te boeken. Wij zijn van mening dat deze afboeking binnen de verantwoordingsregels past.
9. Wij hebben vastgesteld dat de *WNT-regelgeving* is nageleefd. De opgenomen toelichting in uw jaarrekening 2015 voldoet aan de gestelde eisen van deze wet.
10. Wij hebben ten aanzien van uw *SiSa-bijlage* een bevindingen ten aanzien van de regeling Jeugdzorg. Deze bevinding heeft geen effect op de financiële afrekening van deze regeling.

2. Belangrijkste controlebevindingen

2.1. Een goedkeurende controleverklaring op getrouwheid en rechtmatigheid

Wij hebben het voornemen een goedkeurende controleverklaring te verstrekken

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2015 van provincie Flevoland afgerond en hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid, onder voorbehoud van goedkeuring van deze jaarrekening door de Provinciale Staten. Onze verklaring is verstrekt op 18 april 2016.

Nieuwe opdracht, vertrouwde gezichten, een frisse blik

De jaarrekening controle 2015 is de eerste jaarrekeningcontrole binnen het nieuw afgesloten contract tussen de provincie en PwC. Er is door u besloten de goede samenwerking voort te zetten voor een periode van vier jaar. Een nieuwe opdracht met deels vertrouwde gezichten. Deze vertrouwde gezichten controleren echter met een frisse blik. Wij passen onze controleaanpak continue aan om zodoende aansluiting te blijven houden met de hedendaagse ontwikkelingen binnen de sector.

Kwaliteit staat voorop in onze controles. Wij denken daarom graag aan de voorkant met u mee als het gaat om grote projecten en/of posten met een complexe verslaggeving.

Jaarrekeningcontrole is goed verlopen, inzicht in belangrijke dossiers is aanwezig

De jaarrekeningcontrole 2015 is goed verlopen. Daar waar we vorig jaar spraken van een intensief traject zien we dit jaar een soepeler proces. Door het jaar heen hebben wij veelvuldig overleg gehad met de provincie over belangrijke dossiers zoals de afboeking van de rentevordering BDU, de overdracht van verplichtingen en rechten vanuit RVO, de ontwikkelingen binnen de reorganisatievoorziening en grote projecten zoals Flevokust en Nieuwe Natuur.

Er zijn geen materiële ongecorrigeerde verschillen geconstateerd.

Tijdens onze controle en tot de datum van dit verslag hebben wij een aantal controleverschillen geconstateerd. Diverse verschillen zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening 2015. Voor een overzicht van de gecorrigeerde verschillen verwijzen wij naar bijlage A.2 in deze rapportage.

Er zijn geen ongecorrigeerde fouten of onzekerheden op het aspect getrouwheid geconstateerd.

Ten aanzien van het aspect rechtmatigheid zijn geen materiële fouten en/of onzekerheden geconstateerd

Jaarlijks voert provincie Flevoland rechtsmatigheidsonderzoeken uit volgens een met PwC afgestemd intern controleplan. Op basis van deze onderzoeken en de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden, concluderen wij dat de verantwoorde baten, lasten en balansmutaties van provincie Flevoland tot stand zijn gekomen conform het door de Provinciale Staten vastgestelde normenkader en de wettelijke regels. De geconstateerde fouten en onzekerheden blijven binnen de door u vastgestelde grenzen. Daarom hebben wij ten aanzien van rechtmatigheid een goedkeurend oordeel verstrekt.

De geconstateerde fout ten aanzien van het aspect rechtmatigheid heeft betrekking op de naleving van de Europese aanbestedingen. Het foutbedrag bedraagt €199.000. Deze komt voort uit een doelmatigheidsoverweging en valt ruim binnen de controletolerantie. Het cumulatieve financiële effect van de niet gecorrigeerde verschillen is kleiner dan onze totale controletolerantie en heeft dus geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Geen onrechtmatigheden met betrekking tot programma-overschrijdingen

Als blijkt dat de gerealiseerde lasten zoals weergegeven in de programmarekening hoger zijn dan de geraamde bedragen met inbegrip van de laatste begrotingswijzigingen, kan er sprake zijn van onrechtmatige uitgaven. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de Staten geformuleerde beleid en/of wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten. Het bepalen of, respectievelijk welke begrotingsoverschrijdingen onrechtmatig zijn, is voorbehouden aan Provinciale Staten.

In het kader van het afleggen van verantwoording door het college aan de Staten liggen de autorisatiebevoegdheden op het niveau van de programmaonderdelen. In het jaarverslag is een analyse van de verschillende financiële resultaten per programma en programmaonderdelen opgenomen. Uit deze analyse blijken geen programmaoverschrijdingen.

Er zijn geen fouten en onzekerheden in de SiSa-bijlage geconstateerd

Jaarlijks is de SiSa-bijlage een onderdeel van uw jaarrekening. Via deze bijlage worden diverse rijks- en provinciale uitkeringen verantwoord. Daarmee vormt de SiSa-bijlage de basis voor afwikkeling van deze uitkeringen.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd met inachtneming van de specifieke instructies die door de Rijksoverheid zijn vastgelegd in de 'Nota verwachtingen accountantscontrole 2015'. Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) gelden voor de SiSa andere, zwaardere, rapportering toleranties dan u als Staten in uw controleprotocol hebt opgenomen. Dit om ministeries in staat te stellen de specifieke uitkeringen vast te kunnen stellen en de Algemene Rekenkamer van informatie te voorzien.

Wij hebben bij onze controle van de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2015 geen afwijkingen geconstateerd. Wel hebben wij een bevinding geconstateerd ten aanzien van de D2-indicatoren betreffende de regeling Jeugdzorg. In bijlage A.1 gaan wij nader in op de bevindingen per regeling.

De jaarrekening voldoet aan het BBV en het normenkader voor rechtmatigheid

De jaarrekening is opgesteld door het college van Gedeputeerde Staten van provincie Flevoland in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld; en
- de geschiktheid van het gebruikte normenkader voor rechtmatigheid beoordeeld.

Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college van Gedeputeerde Staten heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2015 aanvaardbaar zijn.

2.2. De door Gedeputeerde Staten gemaakte schattingen bij het opstellen van de jaarrekening zijn aan te merken als evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening dient het college van Gedeputeerde Staten belangrijke schattingen aangaande de verslaggeving toe te passen en toe te lichten. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2015 beoordeeld. De onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering.

Belangrijkste schattingen	Bevindingen		Toelichting
	2015	2014	
Waardering grond			Op 17 december 2014 heeft de provincie een positief besluit genomen over het programma Nieuwe Natuur en daarmee gepaard de mogelijke toekomstige bestemming van deze gronden. In het kader van dit programma hebben er in 2015 twee transactie plaatsgevonden. Enerzijds is er een grond aangekocht. Anderzijds heeft er een verkoop plaatsgevonden van één grond welke onder materiele vaste activa was verantwoord. Wij hebben deze transactie beoordeeld en vastgesteld dat de boekwinst op een juiste wijze in de jaarrekening is verantwoord. Vervolgens is de boekwinst toegevoegd aan de reserve Nieuwe Natuur, zodat deze gelden beschikbaar zijn voor de verdere uitvoering van dit programma. Ultimo 2014 hebben wij geconstateerd dat de getroffen voorziening voor de waardering van de geactiveerde gronden voorzichtig was. Wij hebben dit jaar eveneens naar de schatting van deze voorziening gekeken en vinden deze nu evenwichtig. Inmiddels is bekend dat naar verwachting in de toekomst gronden die op dit moment een boekwaarde kennen in uw jaarrekening om niet worden overgedragen in het kader van de doelstellingen binnen dit project. De voorziening die wordt verantwoord voor de lagere waardering van deze gronden ligt in lijn met de boekwaarde van de over te dragen gronden. Wij vinden deze daarom passend. In 2016 zal meer duidelijkheid ontstaan over de daadwerkelijke overdracht van deze gronden. Dit kan van invloed zijn op de hoogte van bovenstaande voorziening. Wij wijzen u erop dat het voor 2016 van belang is om de voorziening en daarmee de waardering van deze gronden opnieuw te beoordelen.
Afschrijvingen			De toetsing van de afschrijvingen in de jaarrekening 2015 is uitgevoerd aan de hand van de uitgangspunten in uw financiële verordening. Hierbij hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.
Waardering kapitaalverstrekkingen en leningen aan deelnemingen en overige verbonden partijen			Evenals in 2014 zijn in 2015 diverse nieuwe leningen verstrekt aan deelnemingen en overige verbonden partijen. Wij hebben de waardering van deze kapitaalverstrekkingen en overige verbonden partijen beoordeeld. Het college heeft een inschatting gemaakt van de inbaarheid van de verstrekte leningen. Wij hebben de inbaarheid van deze leningen beoordeeld en zien op dit moment geen signalen voor het vormen van aanvullende voorzieningen. Strakke monitoring van deze posten blijft gewenst. Waardering van de leningen vindt plaats op basis van de nominale waarde van de kapitaalverstrekking. Dit is adequaat doch blijft een punt van aandacht gezien de aard van de leningen. In paragraaf 2.4 gaan wij verder op deze leningen in.
Voorziening reorganisatie bedrijfsvoering			De voorziening getroffen in het kader van de reorganisatie bedrijfsvoering is door ons als evenwichtig ingeschat. Het grootste deel van de reorganisatie is voltooid. Het restant van de voorziening dient ter dekking van bestaande meerjarige afspraken in het kader van de reorganisatie bedrijfsvoering.

Voorziening pensioen/uitkeringen GS	●	●	In de jaarrekening 2015 is een voorziening pensioen/uitkeringen GS (wet APPA) verantwoord van €7,2 miljoen. De voorziening is gebaseerd op de volgende uitgangspunten: • de peildatum voor het deelnemersbestand uit uw opbouwadministratie is 1 juli 2015; • overlevingskansen: prognose tafels ABP met CBS2014; • rentecurve van DNB per 31 december 2015; • pensioenrichtleeftijd is 67 jaar; • contante waarde voor het nabestaandenpensioen is eveneens opgenomen. Deze uitgangspunten zijn adequaat toegelicht in de jaarrekening. De voorziening wordt verantwoord op basis van een actuariële berekening van uw pensioenverzekeraar. Ten tijde van onze controle hebben wij geconstateerd dat de berekening per 31 december 2015 niet voldoende was geactualiseerd voor wat betreft de gehanteerde rentepercentage. Dit heeft geleid tot een correctie van 0,3 miljoen euro welke is verwerkt in de definitieve jaarrekening 2015. Voor komend jaar vragen wij uw blijvende aandacht voor de monitoring van deze voorziening en daaraan ten grondslag liggende uitgangspunten.
Overige voorzieningen	●	●	De onderhoudsvoorzieningen met betrekking tot wegen en vaarwegen zijn in 2015 samengevoegd. Wij hebben geen verdere bijzonderheden geconstateerd tijdens onze controle.
Waardering van schulden met een looptijd < 1 jaar	●	●	Uit onze werkzaamheden is gebleken dat enkele facturen voor een bedrag van 1,0 miljoen euro onterecht niet zijn verantwoord in 2015. Dit bedrag is inmiddels gecorrigeerd in de jaarrekening 2015. Wij vragen uw blijvende aandacht inzake de volledige verwerking van verplichtingen en daarmee samenhangend een adequate verplichtingen administratie. Na de gemaakte correcties is de waardering als evenwichtig beoordeeld.

Controleverschil ●	Voorzichtig ●	Evenwichtig ●	Optimistisch ●	Controleverschil ●
<i>Aanvaardbare bandbreedte – gebaseerd op materialiteitsoverwegingen</i>				

2.3. Uw begroting 2016 is overzichtelijk

In onze aanbesteding hebben wij weergegeven dat wij jaarlijks meeleezen in uw begroting 2016 en verwonderpunten met u zullen delen. Wij hebben kennis genomen van de programmabegroting 2016. Het volgende valt ons op:

1	Uw begroting is overzichtelijk. In de bestuurlijke samenvatting wordt per programma ingegaan op de hoofddoelen. Dit onderdeel is voor de gebruiker goed leesbaar en geeft een goede indruk van de doelstelling voor komende jaar.
2	Per programma wordt ingegaan op indicatoren en wordt de doelenboom weergegeven. De indicatoren zijn over het algemeen goed meetbare indicatoren. Het verband tussen de indicatoren en de doelen in de doelenboom is niet altijd eenduidig. De vraag is of aan de hand van de indicatoren gesteld kan worden of doelen gerealiseerd worden. Bijvoorbeeld in programma 1 zijn doelstellingen geformuleerd als “zuinig omgaan met ruimte en behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem”. De indicatoren betreffen vervolgens informatie over de mate van leegstand van kantoren en bedrijventerreinen.
3	Per programmaonderdeel worden de baten en lasten weergegeven. Hierbij worden de mutaties in de reserves niet apart zichtbaar gemaakt.
4	In 2014 zijn een aantal vervangingsinvesteringen versneld afgeschreven. In 2016 en latere jaren leidt dit tot lagere kapitaallasten. Het is goed om te zien dat hiermee in de begroting rekening is gehouden.
5	Er wordt duidelijk inzicht gegeven in het verloop van reserves en voorzieningen, waarbij de beste inschattingen worden weergegeven.

2.4. De RVO-verplichtingen zijn verwerkt conform de uitspraak uit 2014 van de commissie

Voorgaand jaar zijn de RVO verplichtingen overgedragen aan de provincies. Hierbij is expliciet gekeken naar de verwerking van deze verplichtingen. De verwerking van deze verplichtingen is in 2015 conform voorgaand jaar en bedraagt €10,3 miljoen ultimo 2015. Deze verplichtingen betreffen langlopende verplichtingen welke als niet uit de balans blijkende verplichtingen zijn opgenomen in de jaarrekening van de provincie Flevoland.

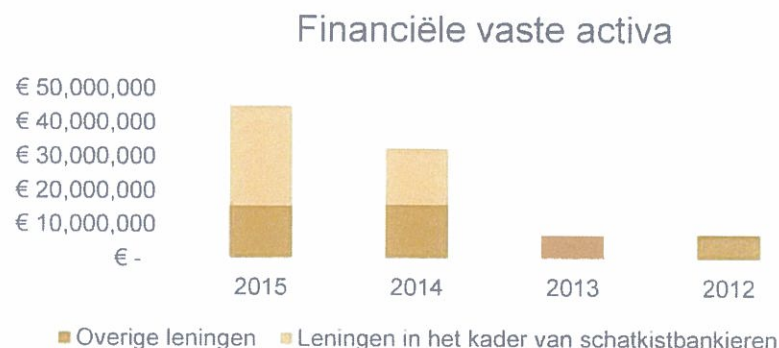
Naast de genoemde verplichtingen zijn er in 2015 lasten gemaakt welke gerelateerd zijn aan de RVO. Deze lasten bedroegen in 2015, €2,5 miljoen en zijn verwerkt in de exploitatierekening van de provincie Flevoland.

De genoemde verplichtingen en lasten zijn aangesloten met de verantwoording van RVO. Uit deze aansluiting zijn geen bevindingen geconstateerd.

Deze verantwoording is gecontroleerd door de accountant van RVO. PwC heeft een review uitgevoerd op deze controle en kennis genomen van de bevindingen. Hierbij zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

2.5. De waardering van verstrekte leningen blijft een aandachtspunt

In 2015 hebben veel mutaties plaatsgevonden binnen de post financiële vaste activa in uw jaarrekening. Deze post is gestegen van €32,5 miljoen ultimo 2014 naar €46,5 miljoen ultimo 2015. Deze stijging wordt met name verklaard door het verstrekken van leningen aan enkele gemeenten in het kader van het kasgeldbankieren. Onderstaand is een grafiek opgenomen met fluctuatie van financiële vaste activa positie:

Lening aan C.V. Airport Garden City

In 2015 is er een lening van €2 miljoen verstrekt aan C.V. Airport Garden City. Voorgaande jaren is reeds een lening verstrekt van €3,2 miljoen en een kapitaalverstrekking van €1 miljoen. C.V. Airport Garden City is een 100% dochter van de deelneming N.V. OMAAL. provincie Flevoland bezit 33,3% van de aandelen van de N.V.

Ten tijde van onze controle was nog geen jaarrekening 2015 van C.V. Airport Garden City aanwezig waaruit blijkt of er risico's ten aanzien van de inbaarheid van de waardering van de kapitaalverstrekking en/of lening aanwezig zijn.

Dit risico heeft een direct verband met de ontwikkeling van Luchthaven Lelystad en de hieraan ten grondslag liggende grondexploitatie binnen de C.V. De provincie Flevoland monitort de ontwikkelingen binnen de C.V. actief en is van mening dat op dit moment geen signalen aanwezig zijn dat de lening niet invorderbaar zal zijn. Op dit moment is deze grondexploitatie nog in de beginfase. In 2015 heeft er actualisatie van deze grondexploitatie plaatsgevonden. Uit deze rapportage blijkt de verwachting dat deze grondexploitatie in de toekomst positief zal afsluiten. Daarnaast is voorgaand jaar het luchthavenbesluit genomen zodat ook daadwerkelijk ontwikkeld kan worden. Wel erkent de provincie enkele risico's. Deze worden adequaat toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in uw jaarrekening 2015.

Nieuw verstrekte leningen in kader van schatkistbankieren

In 2015 heeft de provincie in het kader van het schatkistbankieren voor een bedrag van €18 miljoen nieuwe leningen verstrekt aan een tweetal gemeenten in Nederland. De omvang van de verstrekte leningen bedroeg ultimo 2014, €16,5 miljoen. In 2015 is hiervan een deel afgelost conform het afgesproken aflossingsschema met de betreffende gemeenten (€5 miljoen). Het totaal van de verstrekte leningen bedraagt ultimo 2015, €29,5 miljoen euro. Wij hebben vastgesteld dat de verstrekking van de leningen conform de wet FIDO/RUDDO alsmede het treasurybeleid van de provincie hebben plaatsgevonden.

Het openstaande saldo van de lening aan Stichting De-on bedraagt €6,5 miljoen

Voorgaand jaar is Stichting De-on opgericht. De stichting stelt zich als doel de energietransitie van traditionele energie naar duurzame energie in de provincie te versnellen. Hiervoor worden duurzame energieprojecten opgestart, ontwikkeld en begeleid. provincie Flevoland financiert deze stichting zelfstandig. Hiertoe is in 2014 een subsidie verstrekt van €0,3 miljoen ter dekking van de exploitatielasten. Tevens is een lening van €6,5 miljoen verstrekt met een looptijd van 20 jaar. De lening dient voor het financieren van projecten door middel van participaties en het verstrekken van (achtergestelde) leningen gericht op zowel besparing als het duurzaam opwekken van energie in die delen van de markt die zich autonoom niet of traag ontwikkelen.

In de leningsovereenkomst is bepaald dat de lening uiterlijk 31 december 2034 door de stichting volledig aan de provincie terugbetaald dient te worden. Tevens wordt vermeld dat hier van mag worden afgeweken indien en voor zover aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- de stichting de in de subsidiebeschikking opgenomen verplichtingen naar behoren heeft nageleefd;

- de stichting niet in staat is aan zijn terugbetalingsverplichting te voldoen, omdat door de aard en het verloop van de met de subsidie door de stichting ondersteunende projecten door marktomstandigheden en/of door andere omstandigheden, op 31 december 2034 de vanuit de subsidie door de stichting verstrekte investerings- en leningsgelden niet of onvoldoende zijn vrijgekomen (waaronder ook begrepen terugbetaling van uitgekeerde garanties). De stichting dient daarbij al het mogelijke te doen om nakoming van de gedane verplichtingen van zijn crediteuren af te dwingen.

Zoals reeds vorig jaar opgemerkt loopt de provincie op basis van deze voorwaarden het risico dat de lening in de toekomst mogelijk (deels) oninbaar is. Op dit moment is het college van mening dat er nog geen signalen aanwezig zijn voor een mogelijke oninbaarheid van deze leningen. Op grond hiervan is ultimo 2015 geen voorziening opgenomen. Wel staat hier voorzichtigheidshalve een bestemmingsreserve tegenover om toekomstige risico's te kunnen opvangen. In het kader van de jaarrekeningcontrole 2015 hebben wij de jaarrekening van De-on 2014 beoordeeld. Hieruit blijkt dat de subsidie voor het grootste deel nog niet besteed is en als liquide middelen is verantwoord. Dit betekent dat de stichting nog bezig is met de opstart van haar activiteiten.

Wij kunnen ons vinden in boven genoemde verwerkingswijze. Wel wijzen wij u erop dat jaarlijks overwogen moet worden of een voorziening voor mogelijke oninbaarheid nodig is.

Daarnaast blijkt dat de stichting het geld nog voornamelijk in liquiditeiten aanhoudt. Wij bevelen u aan bij nieuwe vergelijkbare projecten te overwegen de beschikbaarstelling van de liquiditeiten af te stemmen op de daadwerkelijke behoefte van de ontvanger.

Voorziening voor Lening Stichting IJsselmeerziekenhuizen en voorziening voor Lening Federatie Windvereniging Flevoland

In voorgaande jaren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid getroffen voor de lening aan Stichting IJsselmeerziekenhuizen en de lening aan Federatie Windvereniging Flevoland. In 2015 is geconstateerd dat de lening aan Stichting IJsselmeerziekenhuizen niet meer zal worden afgelost. Deze lening is in 2015 geheel afgeboekt. Ten aanzien van de lening aan Federatie Windvereniging Flevoland heeft in 2015 een aflossing van €160.000 plaatsgevonden. Het resterend openstaande lening deel van €89.000 zal niet meer afgelost worden en is eveneens in 2015 afgeboekt. Beide afboekingen zijn ten laste van de reeds gevormde voorziening verwerkt. Deze afboekingen hebben voor 2015 geen effect op het resultaat. Wij hebben vastgesteld dat de afboekingen op een juiste wijze zijn verwerkt in de jaarrekening 2015.

Geen aflossingen in 2015 op lening aan Stichting Thuishaven

In 2015 zou een gedeelte van de lening aan Stichting Thuishaven afgelost worden. Deze aflossing heeft echter niet plaatsgevonden conform het aflossingsschema dat tussen de provincie en de stichting is afgesproken. Stichting Thuishaven heeft onvoldoende liquiditeit door de uitbetalingsproblematiek van de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Conform de leningsovereenkomst is het mogelijk de aflossingstermijnen op te schorten. Afgesproken is dat de stichting hiertoe voor 1 maart 2016 een plan indient. Dit plan is tot op heden nog niet ontvangen. Wij hebben van het college begrepen dat er een nauw contact is met de stichting en dat hieruit de verwachting bestaat dat de stichting op termijn wel in staat zal zijn haar schuld af te lossen. Op basis hiervan is het college van mening dat er geen voorziening voor oninbaarheid gevormd dient te worden. Er is voorzichtigheidshalve een bestemmingsreserve gevormd om eventuele toekomstige risico's op te vangen.

2.6. De reserve personele frictiekosten (deel reorganisatie) is in 2015 vrijgevallen

De reserve welke gevormd is om mogelijke negatieve afwikkelresultaten wat betreft de reorganisatie bedrijfsvoering te dekken is in het verleden hoger ingeschat. Deze inschatting was gebaseerd op de inschattingen op dat moment. Inmiddels is gebleken dat dit saldo niet geheel benodigd is. In de zomer van 2015 heeft de Provinciale Staten besloten om 8,2 miljoen euro uit de reserve personele frictiekosten te laten vrijvallen. Dit betreft het deel dat was gereserveerd voor de reorganisatie. Deze middelen zijn ten gunste van de algemene reserve gebracht.

2.7. De investeringen in het project Flevokust zijn juist verwerkt

In december 2014 heeft u het besluit genomen te investeren in het project Flevokust. Een omvangrijk project waarvoor door de Staten een investeringskrediet beschikbaar is gesteld. In 2014 zijn de eerste voorbereidingskosten gemaakt voor een bedrag van €0,3 miljoen. In 2015 zijn kosten gemaakt voor een bedrag van €1,0 miljoen. Dat brengt de totale investering tot en met 31 december 2015 op een bedrag van €1,3 miljoen.

Gedurende het jaar hebben wij veel overleg gehad aangaande de verwerking van de onrendabele top welke geraamd is voor dit project. De provincie Flevoland neemt het verlies op het project Flevokust op het moment van in gebruik name. Pas vanaf dit moment kan de exacte onrendabele top berekend worden. De verwachting is dat dit zal plaatsvinden in 2018.

Tot deze tijd worden alle investeringen verband houdende met Flevokust geactiveerd onder de materiele vaste activa. PwC kan zich vinden in de verwerkingsmethodiek van de provincie. Overigens is een bestemmingsreserve gevormd om de mogelijke toekomstige onrendabele top op te vangen.

Daarnaast is in 2015 een eerste tranche van een door het ministerie van I&M toegekende Beter Benutten subsidie ontvangen welke bedoeld is als bijdrage aan het project Flevokust. Het in 2015 ontvangen bedrag bedraagt €1,9 miljoen. Deze subsidie is uitgekeerd als onderdeel van het provinciefonds. Over de verantwoording van deze subsidie geeft het BBV onvoldoende inzicht. Om hier meer duidelijkheid over de krijgen heeft de provincie een vraag gesteld over de verwerkingssystematiek van deze subsidie aan de commissie BBV.

De commissie BBV heeft gereageerd op bovenstaande met als uitkomst dat de verkregen investeringsbijdrage in mindering gebracht dient te worden op de geactiveerde investeringen met betrekking tot dit project. Deze bedragen zijn tot en met 31 december 2015, €1,3 miljoen. De huidige boekwaarde wordt hiermee als nihil verantwoord. De overige €0,6 miljoen is als vooruit ontvangen post opgenomen in de jaarrekening. Dit bedrag zal gebruikt worden als dekking voor toekomstige investeringen met betrekking tot dit project. Deze verwerkingswijze is akkoord en sluit aan bij het standpunt van de provincie.

2.8. De rente-vordering BDU is in 2015 afgeboekt

Ultimo 2014 stond er in de jaarrekening van de provincie een BDU rentevordering ter hoogte van 2,8 miljoen euro. Op basis van overleggen tussen de Flevolandse gemeenten en de provincie is er in het verleden voor gekozen om de opgelegde rentedotatie aan de gemeenten niet te verrekenen met de subsidie van het jaar daarop, maar apart te verantwoorden als vordering. Het doel van deze vordering was dat de gemeenten het rentebedrag zouden inzetten voor BDU-doeleinden. De werkwijze, die voorkomt uit de gemaakte afspraken tussen de provincie en de gemeenten, is niet nader vastgelegd. De provincie heeft deze verrekening niet geëffectueerd middels een beschikking. Hierdoor is nu de situatie ontstaan dat er geen juridische basis voor deze vordering bestaat. Daarnaast heeft het ontbreken van deze vastgelegde werkwijze er toe geleid dat er verschillende interpretaties zijn van eerder gemaakte afspraken tussen partijen. De provincie heeft in haar brief van 9 december 2015 gevraagd om voor 1 april 2016 een BDU-bestedingsplan op te stellen voor alle niet bestede BDU-middelen, inclusief de rente. Dit om zo snel mogelijk tot een goede afwikkeling te komen van de inmiddels afgelopen BDU-regeling. Voor een groot deel van de vordering is bezwaar aangetekend.

Op basis van het ontbreken van de juridische grondslag van de vordering en daarmee ook de zeggenschap over de besteding van de middelen heeft Gedeputeerde Staten besloten de rentevordering vrij te laten vallen.

Wij kunnen ons vinden in bovengenoemde verwerkingswijze, argumenten hiervoor zijn:

- gemeenten hebben een bezwaar ingediend en de inhoud van dit bezwaar is nog niet bekend. Er bestaat dus op basis van de huidige inzichten mogelijk risico dat de vordering niet geïnd kan worden dan wel verrekend kan worden;
- de afgelopen jaren heeft Flevoland geen actie ondernomen om de vordering te innen. Er heeft geen afloop van de vordering plaatsgevonden. Inmiddels worden de afspraken betwist door de gemeenten en niet meer juridisch haalbaar geacht;
- in het kader van het vervallen van de BDU Verkeer en Vervoer is het verstandig om nu geheel schoon schip te maken en de uitgangspositie voor de komende jaren te bepalen.

Wij bevelen u aan in toekomstige vergelijkbare situaties de afspraken tussen partijen strikt vast te leggen om meer helderheid over rechten en plichten te creëren.

2.9. Jeugdzorgtaken zijn met ingang van 2015 overgedragen en in 2015 afgerekend

Per 1 januari 2015 zijn de jeugdzorgtaken overgedragen aan de gemeenten (in het kader van de decentralisatie Jeugdzorg). provincie Flevoland heeft via de SiSa-bijlage 2015 de eindverantwoording afgelegd. Deze eindverantwoording is door ons gecontroleerd en hierbij zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

2.10. In de jaarrekening wordt inzicht gegeven in het programma Nieuwe Natuur

In 2014 heeft u ingestemd met het programma Nieuwe Natuur. In 2015 hebben de eerste grondtransacties plaatsgevonden (één verkooptransactie en één aankooptransactie). U heeft aangegeven meer inzicht te willen in de posten in de jaarrekening die relevant zijn voor dit programma.

In december 2015 is door de afdeling Gebiedsprogramma's en Europa een voortgangsrapportage Nieuwe Natuur uitgebracht. Deze rapportage geeft inzicht op programma- en projectniveau. Op programmaniveau wordt inzicht gegeven in doelstellingen van het project, de voortgang, risico's en de financiële situatie.

Op projectniveau wordt weergegeven welke gronden reeds in het bezit zijn van de provincie en welke gronden nog aangekocht dienen te worden. Daarnaast wordt per project het beschikbare budget (inclusief grondaankoop) weergegeven. De benodigde financiering voor dit project is gereserveerd in een daartoe gevormde reserve. Ons inziens geeft deze tussentijdse rapportage u een goed inzicht in de ontwikkelingen binnen dit programma.

Zoals aangegeven hebben in 2015 de eerste transacties plaatsgevonden. Er is een grond verkocht en een grond aangekocht. Wij hebben deze transacties beoordeeld en vastgesteld dat deze adequaat in de jaarrekening 2015 zijn verwerkt. Op de verkochte grond is een boekwinst gerealiseerd welke aan de reserve Nieuwe Natuur is toegevoegd.

De financiën van dit project worden in de jaarrekening op diverse plaatsen verantwoord. Dat wordt veroorzaakt door de verslaggevingsregels binnen het BBV. U vindt deze terug op de volgende plaatsen in de jaarrekening:

1. onder de materiële vaste activa (investering in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut) worden gronden verantwoord die ingezet worden voor dit project;
2. de provincie beschikt over gronden die om niet zijn verkregen. Deze worden tegen de aanschafwaarde (nihil) gewaardeerd;
3. onder de overlopende passiva zijn ontvangen compensatiegelden verantwoord, welke ingezet dienen te worden voor het project Nieuwe Natuur;
4. onder het eigen vermogen is een bestemmingsreserve Nieuwe Natuur gevormd;
5. baten en lasten van dit project worden verantwoording in programmaonderdeel 5.1

2.11. WNT is adequaat toegelicht in de jaarrekening

Wij hebben op grond van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) de naleving van de WNT door provincie Flevoland gecontroleerd. De WNT is van kracht vanaf 1 januari 2013. De regelgeving is echter complex.

De WNT-verantwoording van provincie Flevoland is opgenomen in de toelichting van de jaarrekening. Hierbij is een toelichting opgenomen op de bezoldiging van de provinciesecretaris en de griffier. Uit onze controle zijn geen tekortkomingen gebleken.

Voorgaand jaar hebben wij geconstateerd dat de arbeidsvoorwaarden een bonusregeling kennen die ook van toepassing is voor uw topfunctionarissen, te weten uw griffier en provinciesecretaris. Wij hebben geadviseerd deze arbeidsvoorwaarden aan te passen voordat de overgangsregeling afloopt (2017).

Overigens heeft minister Plasterk in december 2015 de provincie geïnformeerd over de wetsevaluatie aangaande prestatiebeloningen voor topfunctionarissen. De minister geeft in zijn schrijven van 15 december 2015 aan dat het wenselijk is dat het verbod op prestatiebeloningen wordt geschrapt voor zover daardoor de bezoldingsnorm niet wordt overschreden. Verwacht wordt dat deze wetswijziging in werking treedt per 1 januari 2017.

2.12. Wijzigingen in wet- en regelgeving vindt u in onze “Sector Topics App”.

Voor actualiteiten en achtergronden wijzen wij u op onze Sector Topics App. Met de Sector Topics-app van PwC volgt u nieuws, trends, ontwikkelingen en onze visie erop in de publieke sector. De Capita Selecta is een van de onderdelen van deze app. Daarnaast vindt u in de app een agenda met activiteiten van PwC voor de publieke sector.

De Sector Topics App is gratis te downloaden in uw appstore (Apple, Android en BlackBerry).

Daarbij wijzen wij u vooral op de volgende onderwerpen die relevant zijn voor u:

- nieuwe aanbestedingsrichtlijnen;
- invoering nieuwe VPB;
- gewijzigde wetgeving WNT;
- wijzigingen in het BBV.

3. Uw interne beheersing is van een adequaat niveau

3.1. De geïdentificeerde controlerisico's zijn ongewijzigd

Startpunt voor onze jaarrekeningcontrole is een risicoanalyse waarop wij onze controleaanpak baseren. Bij de controle van de jaarrekening 2015 hebben wij in ons auditplan 2015 de onderstaande controlerisico's gesignaleerd:

- afboeking BDU vordering;
- Europese aanbestedingen;
- verwerking Nieuwe natuur en Flevokust;
- waardering financiële vaste activa/verbonden partijen;
- WNT;
- voorbereiding VBP-plicht;
- fraude (doorbrekingen van de interne controle door het management en opbrengstverantwoording vormen een verhoogd risico in alle controles).

In het algemeen is onze risicoanalyse ongewijzigd gebleven ten opzichte van de risico's die wij hebben geïdentificeerd tijdens de planningsfase van de controle.

3.2. De belangrijkste onderwerpen uit de managementrapportage interim bevindingen samengevat

Onze bevindingen omtrent uw interne controleomgeving hebben wij verwoord in onze management letter gedateerd 25 november 2015. De belangrijkste onderwerpen uit de managementrapportage interim bevindingen zijn weergegeven in onderstaande tabel:

Geconstateerde aandachtspunten uit de management letter 2015	Status per heden
Nieuwe Natuur In 2014 heeft besluitvorming plaatsgevonden aangaande het project Nieuwe Natuur. Deze besluitvorming heeft invloed op uw jaarrekening. Gedurende de interim controle heeft reeds afstemming plaats gevonden over de financiële verwerking van project Nieuwe Natuur. Hierbij is met name van belang in hoeverre de verslaggevingsregels juist en consequent worden toegepast.	PwC heeft de verwerkingswijze beoordeeld en is van mening dat deze adequaat is.
De waardering van project Flevokust is een aandachtspunt voor de jaarrekening 2015 Project Flevokust betreft een project met grote financiële impact op de jaarrekening van de provincie Flevoland. Niet alleen in 2015, maar ook in 2016 en latere jaren. Gedurende de interim controle heeft reeds afstemming plaatsgevonden over de financiële verwerking van project Flevokust. Hierbij is met name van belang in hoeverre de verslaggevingsregels juist en consequent worden toegepast.	PwC heeft de verwerkingswijze beoordeeld en is van mening dat deze adequaat is. Zie ook paragraaf 2.7
Waardering verstrekte leningen: In 2014 zijn diverse leningen verstrekt aan diverse instellingen en/of samenwerkende partijen van de provincie. Deze leningen hebben (voor zover nog niet afgelost) impact op de jaarrekening 2015. Voorgaand jaar hebben wij vastgesteld dat er voldoende aandacht is voor het beoordelen van de inbaarheid van deze leningen. Overigens geven wij u mee dat dit jaarlijks een belangrijk aandachtspunt is.	Beoordeeld als adequaat. Wel blijft dit een aandachtspunt voor de komende jaren, zie paragraaf 2.5.

Rentevordering BDU

De afgelopen jaren was een rentevordering BDU-gelden verantwoord van €2,8 miljoen. Wij hebben u vorig jaar geadviseerd tot afwikkeling van deze vordering te komen. Naar wij hebben begrepen heeft hier in de zomer van 2015 een onderzoek naar plaatsgevonden. Op basis hiervan is besloten de vordering af te boeken omdat deze in juridische zin niet afdwingbaar is. Wij hebben hier tijdens onze interim controle over gesproken maar nog geen nadere analyse van de gehele verwerking van BDU-gelden ontvangen. Wij hebben afgesproken de verwerking van deze post later in het jaar nader te controleren. Hierbij zal tevens worden gekeken naar de schuld aan het Rijk.

PwC heeft de verwerkingswijze beoordeeld en is van mening dat deze adequaat is. Zie ook paragraaf 2.8

Wij zijn van mening dat uw interne beheersing voldoet voor de wijze waarop de provincie op dit moment functioneert. De financiële basis/beheersing is hierbij blijvend goed te noemen. Flevoland werkt proactief aan het verder ontwikkelen van de interne beheersing. Een onderdeel hiervan zijn de interne controles die binnen de provincie worden uitgevoerd. Deze zijn op een blijvend goed niveau. In 2015 zijn daarbij de eerste stappen gezet met het gebruik van data-analyse binnen de interne controles. Wij vinden dit een positieve ontwikkeling.

Naast bovengenoemde opvolging van managementletter bevindingen vatten wij in de volgende paragraaf de IT-bevindingen van de provincie samen. In de management letter van 25 november 2015 is niet nader in gegaan op de IT-bevindingen van de provincie.

3.3. Wij kunnen steunen op uw IT-beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2015 hebben wij de opzet, het bestaan en waar mogelijk de werking van de algemene IT-beheersmaatregelen (IT General Controls) voor het financiële systeem Coda beoordeeld bij de provincie Flevoland. Deze beheersmaatregelen zijn verdeeld over de volgende domeinen:

- toegangsbeveiliging;
- beheer van wijzigingen;
- IT-operatie (back-up & recovery).

De IT General Controls ('ITGC') zijn de beheersmaatregelen die de continue betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de geautomatiseerde informatievoorziening en de daarin opgenomen beheersmaatregelen garanderen. Daarnaast zijn sommige handmatige beheersmaatregelen afhankelijk van informatie uit de systemen. Naast de ITGC's hebben we de inrichting van een aantal kritische autorisaties in Coda en BNG in kaart gebracht en beoordeeld. Onze bevindingen hebben wij beschreven in de volgende paragrafen.

De IT-auditwerkzaamheden hebben niet als doel te komen tot een beoordeling van de IT-organisatie of IT-omgeving als geheel, maar zijn uitsluitend gericht op het verkrijgen van inzicht en waar mogelijk voldoende zekerheid ten aanzien van de continue, betrouwbare werking van de IT-omgeving van de provincie Flevoland voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening.

Actieve opvolging ITGC bevindingen

Op basis van onze IT audit werkzaamheden in het kader van de jaarrekeningcontrole 2015 hebben wij geconstateerd dat ten opzichte van voorgaande jaren actieve opvolging heeft plaatsgevonden van de ITGC bevindingen. De IT-beheersing is gegroeid. Het afgelopen jaar is een informatiebeveiligingsbeleid opgesteld en vastgesteld, een concept meerjarenplan opgesteld waarin tevens aandacht is voor IT, het wijzigingsbeheerproces is aangescherpt, de autorisatieprocedure is verbeterd en periodieke controles vinden plaats naar de autorisaties in Windows en Coda.

De belangrijkste in 2015 geconstateerde bevinding heeft betrekking op continuïteit. De continuïteitsmaatregelen kunnen worden verbeterd:

- momenteel beschikt de provincie Flevoland niet over een externe uitwijkvoorziening en uitwijkovereenkomst. In opzet is vastgesteld dat in het geval van een grote calamiteit door de gemeente Lelystad ruimte en capaciteit beschikbaar wordt gesteld aan de provincie. De inrichting van een uitwijk staat gepland voor 2016. De provincie Flevoland beschikt niet over een algemeen gedocumenteerd Business Continuity Plan (hierna: BCP) en Disaster Recovery Plan (hierna: DRP). Wij adviseren een BCP en DRP op te stellen en periodiek te testen. Tenslotte hebben wij vastgesteld dat met een groot aantal pasjes (55) toegang kan worden verkregen tot de serverruimte van de provincie. Op basis van interview is vastgesteld dat de provincie voornemens is om dit aantal te beperken.

Autorisaties Coda en BNG

De kritische autorisaties binnen Coda en BNG zijn in kaart gebracht en beoordeeld. Hierbij is vastgesteld dat functiescheiding aanwezig is op de door ons beoordeelde aspecten in Coda en BNG. Hierbij is voor Coda beoordeeld of functiescheiding aanwezig is tussen het muteren van crediteurenstamgegevens en het autoriseren van betaalvoorstellen. Aanvullend is voor de BNG vastgesteld dat de autorisaties zijn ingeregeld conform het door de provincie opgestelde besluit betaalbevoegden.

In bijlage A.3 hebben wij nog enkele algemene ontwikkelingen opgenomen die relevant voor uw provincie kunnen zijn.

3.4. Er zijn geen bevindingen ten aanzien van fraude, fouten en niet-naleving van wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheid voor de jaarrekening berust bij het management. Uit dien hoofde is het management verantwoordelijk voor het beschermen van het vermogen van de organisatie, het voeren van een afdoende financiële administratie en het in stand houden van een geschikt systeem van interne beheersing (waaronder procedures voor het waarborgen van de betrouwbaarheid en continuïteit van geautomatiseerde systemen en het voorkomen en opsporen van fraude, overige onregelmatigheden en fouten en niet-naleving van wet- of regelgeving). Wij hebben onze controle zodanig ingericht dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de jaarrekening in zijn geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of fouten.

Onze controle bestond niet uit een uitvoerige controle van transacties zoals noodzakelijk zou zijn om fouten of fraude die niet hebben geleid tot materiële afwijkingen in de jaarrekening te kunnen opsporen. Het dient te worden onderkend dat het controleproces inherente beperkingen kent. Als gevolg van de aard van fraude, met name wanneer daarbij sprake is van verhulling door samenzwering en vervalsing van documenten, is het mogelijk dat bij een controle die is opgezet en uitgevoerd in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlestandaarden materiële fraude niet wordt ontdekt. Hoewel doeltreffende interne beheersingsmaatregelen het risico dat fouten en fraude zich voordoen of onontdekt blijven, doen afnemen, wordt dit risico hiermee niet weggenomen. Wij kunnen daarom niet garanderen dat eventuele fouten of gevallen van fraude ontdekt worden. Gegeven de inherente beperkingen van het controleproces en het interne beheersingssysteem kan en mag er niet op vertrouwd worden dat ons onderzoek alle fouten of gevallen van fraude aan het licht zal brengen.

Gedurende de controle van 2015 hebben wij geen fraude gevallen geconstateerd.

A. *Bijlagen*

A.1. Single information Single audit (SiSa)

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2015 van provincie Flevoland. Onze werkzaamheden varieerden van het beoordelen van de interne beheersing tot het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

- indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling;
- indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheidscontrole uitgevoerd en indien specifiek gevraagd, is de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de provincie jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld en dus niet de rechtmatigheid vastgesteld.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('BADO') zwaardere

rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

In dit rapport van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden, boven een vastgestelde financiële grens, opgenomen voor zover deze niet door de provincie zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvang basis van de regeling. De omvangsbasis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van 'bestedingen gedurende het jaar' wordt de omvang basis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- €12.500 indien de omvang basis kleiner dan of gelijk is aan €125.000;
- 10% indien de omvang basis groter dan €125.000 en kleiner dan of gelijk is aan €1.000.000;
- €125.000 indien de omvang basis groter is dan €1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole.

Op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2014, uitgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, rapporteren wij door middel van onderstaande voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling.

Nr	Naam specifieke uitkering of overige	Totale fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totale omvang van de fout of de onzekerheid (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
E11	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
E27	Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
F7	Subsidieregeling sterktes in de regio (Pieken in de delta)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
H8	Doeluitkering Jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.

Toelichting op regeling H8 Doeluitkering Jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)

In de SiSa-bijlage zijn onder indicator H8/13 het aantal aanmeldingen (jaar T-1) aan het LBIO door bureau jeugdzorg en onder indicator H8/14 het aantal afmeldingen (jaar T-1) aan het LBIO door bureau Jeugdzorg vermeld. Dit betreffen beide D2 indicatoren. Deze indicatoren zijn gebaseerd op de opgave van bureau Jeugdzorg Flevoland over het boekjaar 2014, waarbij de accountant van bureau Jeugdzorg Flevoland een assurance-rapport heeft verstrekt.

De juistheid en volledig van de in de SiSa-bijlage opgenomen aan, - en afmeldingen LBIO is niet door ons vast te stellen. Dit aangezien de accountant van bureau Jeugdzorg Flevoland aangeeft dat de interne beheersmaatregelen in opzet toereikend zijn maar dat de procedures van de aan,- en afmeldingen LBIO over de periode van 1 januari tot en met 31 december 2014 niet hebben gewerkt. Deze indicatoren zijn relevant als informatie voor het departementale jaarverslag en worden niet gehanteerd voor de financiële vaststelling van deze SiSa-regeling. De genoemde afwijking heeft daarom geen effect op de financiële afrekening Jeugdzorg.

A.2. Overzicht van gecorrigeerde verschillen

#	Omschrijving	Jaarrekeningpost	Programmarekening		Balans	
			Debet	Credit	Debet	Credit
			€ '000	€ '000	€ '000	€ '000
1	Voorziening pensioen/uitkeringen GS was te laag gewaardeerd	Voorzieningen	311	0	0	311
2	Verstrekke lening OMAGC	Financiële vaste activa Overlopende activa	0	0	(1.367) 1.367	
3	Materiele Vaste Activa correctie activa bijdragen derden inzake de Waterlandseweg	Materiele vaste activa Overlopende Passiva	0	0	171	171
4	Correctie aangaande afgrenzing Lasten	Materiele vaste activa Overlopende passiva	0	0	812	812
5	Correctie aangaande afgrenzing Lasten (2)	Lasten Overlopende passiva	176			176
Effect op het rekeningresultaat na bestemming			311	0	171	482

Alle controleverschillen zijn gecorrigeerd in de definitieve versie van de jaarrekening 2015

Alle door ons geconstateerde controleverschillen zijn inmiddels door het college gecorrigeerd en dus verwerkt in de definitieve versie van de jaarrekening. De bovenstaande tabel geeft hiervan een overzicht.

A.3. Ontwikkelingen IT-beheersing mogelijk ook relevant voor de provincie Flevoland

Cybersecurity is een strategisch probleem en vraagt om organisatie brede aandacht

De manier waarop we kijken naar cyber security verandert snel aangezien organisaties er continu mee geconfronteerd worden. De toenemende digitalisering en inzet van nieuwe technologieën zoals Social Media, Mobile Devices en Cloud Computing kan bijdragen aan efficiëntere en effectievere processen, maar stelt ook hogere eisen aan de informatiebeveiliging.

In aanvulling hierop leidt striktere regelgeving rondom Privacy tot de noodzaak voor sterkere controle en bescherming van gegevensverwerking en –opslag.

Ook bij gemeenten en provincies neemt het aantal cyberincidenten onverminderd toe. Daarnaast hebben de gevolgen van deze cyberincidenten een steeds grote impact. Vooral persoonsgegevens zijn interessante objecten voor kwaadwillende. De kans dat een van deze bedreigingen zich voordoet is zeer reëel. Wij hebben ten tijde van de uitvoering van onze werkzaamheden vernomen dat het afgelopen jaar tevens een cyberincident (ransomware) bij de provincie Flevoland heeft plaatsgevonden. Dit heeft niet geleid tot data-verlies. De mogelijke gevolgschade voor organisaties van cyberincidenten kan aanzienlijk zijn. Uit onderzoek van PwC blijkt dat Nederlandse organisaties nog zoekende zijn naar een manier om te gaan met de toenemende cyberdreigingen.

Cyber Security is een strategisch probleem dat in de bestuurskamer besproken moet worden, waarbij het management naast digitale hygiëne en security technologie ook ruimte zou moeten nemen voor incident response. Cyber security is geen IT-uitdaging (meer), het is een organisatie brede aangelegenheid.

Nieuwe privacy regelgeving

Meldplicht datalekken vanaf 1 januari 2016 van kracht

Meldplicht datalekken vanaf 1 januari 2016 van kracht
Jaarlijks vinden er in Nederland volgens het College bescherming persoonsgegevens (Cbp) circa 60.000 incidenten plaats rondom het lekken van (persoons)gegevens. Vanaf 1 januari 2016 zijn bedrijven en overheden die te maken krijgen met een datalek, verplicht dat te melden bij de toezichthouder en het getroffen individu.

De belangrijkste veranderingen zijn:

- elke organisatie is verplicht van inbreuken een centraal overzicht bij te houden. Een datalek hoeft echter alleen gemeld te worden bij de toezichthouder als het leidt tot een ‘aanzienlijke kans op ernstige nadelige gevolgen’ of ‘ernstige nadelige gevolgen heeft voor de bescherming van persoonsgegevens’;
- organisaties hebben een eigen verantwoordelijkheid een afweging te maken of een datalek bijvoorbeeld leidt tot ongunstige gevolgen voor de persoonlijke levenssfeer;
- met leveranciers (bewerkers) moeten afspraken worden gemaakt om de verantwoordelijke organisatie tijdig te informeren over datalekken bij de leverancier;
- de Autoriteit persoonsgegevens, zoals de nieuwe naam van de toezichthouder luidt, kan boetes opleggen tot maximaal €820.000 of 10% van de (wereldwijde) jaaromzet van de organisatie. Deze bevoegdheid heeft de toezichthouder bij vrijwel iedere overtreding van de Wet bescherming persoonsgegevens, zoals het niet op een behoorlijke of zorgvuldige manier verwerken van persoonsgegevens of het te lang bewaren van persoonsgegevens.

Nieuwe Europese Privacy Verordening aangenomen

De nieuwe Europese privacy verordening is in december 2015 aangenomen door de Europese Commissie, het Europees parlement en de Europese Raad. Wij raden een vroege start met de voorbereiding op het voldoen aan deze privacy verordening sterk aan. Uit de Privacy Health Check die wij als PwC hebben uitgevoerd blijkt namelijk dat veel organisaties niet klaar zijn voor deze regelgeving en dat privacy onvoldoende aandacht krijgt. In de onderstaande tabel hebben wij de belangrijkste verwachte eisen van de nieuwe privacy verordening benoemd.

Tijdens de audit hebben wij geconstateerd dat in het kader van de nieuwe privacy regelgeving voorbereidingen worden getroffen door de provincie. Op basis van interview is vastgesteld dat de provincie bekend is met de aanscherpingen, maar dat ten tijde van de audit nog wel enkele stappen moesten worden genomen teneinde te voldoen aan deze wet- en regelgeving. Ten tijde van de audit werd gekeken naar het afsluiten van bewerkersovereenkomsten met leveranciers. Aanvullend hebben wij begin maart 2016 in opzet vastgesteld dat een privacy plan in concept is opgesteld die ter goedkeuring bij de CIO is voorgelegd.

Tenslotte willen wij u er op wijzen dat privacy niet uitsluitend een juridisch, IT (security) of Business onderwerp is, maar een combinatie van deze aspecten. Om een effectieve privacy policy te implementeren is een samenwerking tussen Business, Juridische Zaken en IT (security) essentieel.

Eisen en/ of wijzigingen	Omschrijving
Aanstellen Functionaris voor de Gegevensbescherming (FG)	Voor overheidsinstanties, of – organen en voor organisaties die hoofdzakelijk zijn belast met verwerkingen die vanwege hun aard, hun omvang en/of hun doel regelmatige en stelselmatige observatie van betrokkenen vereisen.
Melden van datalekken binnen 72 uur	Een datalek moet binnen 72 uur gemeld worden aan de toezichthouder, de verantwoordelijke en onder bepaalde voorwaarden ook aan de betrokkene.
Recht om gegevens te wissen	Betrokkenen hebben het recht om van de verantwoordelijke te eisen dat alle persoonsgegevens van hem/haar worden gewist.
Boetes: maximaal 4% van de wereldwijde jaaromzet	Organisaties die de Verordening overtreden riskeren een hoge boete.
Profiling en gebruik van pseudonieme gegevens	Met pseudonimisering van gegevens wordt het mogelijk meer gebruik te maken van persoonsgegevens
Documentatieplicht voor verwerkingen van persoonsgegevens die organisaties uitvoeren.	Een organisatie moet hebben vastgelegd welke persoonsgegevens ze gebruiken, wat het doel hiervan is en hoe lang het wordt opgeslagen